

En rumsren darwinist

Jersild drar vänligt men bestämt ner brallorna på socialingenjörerna och humanisterna, noterar Svante Folin, icke utan förtjusning. Den samhällsvetenskapliga världsbilden faller.

Gamla och postmodernistiska bioföber har mobiliserat och driver än en gång en hätsk kampanj mot det fåtal skribenter, som vågar hävda att gener betyder något och att organismer är produkter av "det darwinistiska långkoket". Senast har Sara Arrhenius - vem det nu är - i fyra dubbelsidiga artiklar på Aftonbladets kultursida vädrat de nattståndna missuppfattningar, som utgör den politiskt korrekta klassens reflexmässigt aktiverade arsenal av bedagade argument - såg ordet gen och vägen till Auschwitz ligger öppen. Debatten har regredierat till hysterin kring sociobiologi anno 1975.

Saklitteratur

P C Jersild
Darwins ofullbordade
Bonnier Alba, 1997

Det är glädjande att P C Jersild - en av upplysningsprojektets få överlevande företrädare - givit ut en hundrasidig, tanketät essä om biologins betydelse för en rimlig människosyn, *Darwins ofullbordade*. Jersild resonerar lägmält och icke-polemiskt men i sak förintande för det förhållande samhällsvetenskapliga paradigmat. Han börjar med att skärskåda *The Seville Statement of Violence* från 1986, där gräddan av världens antropologer, samhällsvetare och historiker frankt deklarerade att det saknade vetenskapliga bevis för att människan skulle vara våldsam eller krigsig av naturen. Konferensens huvudsyfte var att befria mänskligheten från "biologisk pessimism", biologiska förklaringar till förekomsten av mänsklig ondska förkastades. Ett decennium senare, med Bosnien och Rwanda i färskt minne, ter sig detta panglossianska dravel som ett typex-

empel på så kallade forskares iver att följa sig under den politiska korrekthetsens standar. Det har aldrig existerat något dokumenterat fredligt folk - Margaret Meads sagovärld har sprängts i bitar. Tvärtom tycks hominidernas *success story* basera sig på kontinuerlig etnisk rensning. Den "dubbelt visa" (*Homo sapiens sapiens*) människans triumftåg under de senaste 200 000 åren är otänkbar utan folkdöd på äldre människoarter. Detsamma gäller de fredliga jordbrukarnas expansion på jägar- och samlarfolkens bekostnad, en process som började för tio tusen år sedan och som idag är genomförd till förintelse.

Allt kan via oändliga kausalkedjor länkas till den första zilliondels sekunden av Big Bang.

Vad gäller den evigt ältade rasismen (i likhet med fascismen idag ett ord utan innebörd) konstaterar Jersild att vi är 80 procent släkt med torsken och 99 procent med schimpansen. Som människan är en nybörjarart, är den maximala, genetiska differensen mellan "raserna" en promille och 85 procent av genvariationerna finns inom samma "ras". Men Hitler hade klarat sig utmärkt utan kvasivetenskapliga, socialdarwinistiska fanerier - de anammades av en del akademiker, främst läkare - hopens latent xenofobi gjorde att den villigt kastade sig över vilken syndabock som helst. Mångfaldigt fler har slagits ihjäl i Jesu namn än i Darwins.

Ingen fri vilja

Jersild inser att biologisk determinism inte skiljer sig principiellt från annan determinism, till exempel kulturell. Har vi en fri vilja? Enligt materialistisk epistemologi är svaret - nej. Det är vetenskapligt omöjligt att tänka sig att något sker utan orsak. Allt kan via oändliga kausalkedjor länkas till den första zilliondels sekunden av *Big Bang*. En forskare som inte tror på att allt som sker har en orsak, är helt enkelt ingen forskare utan bör

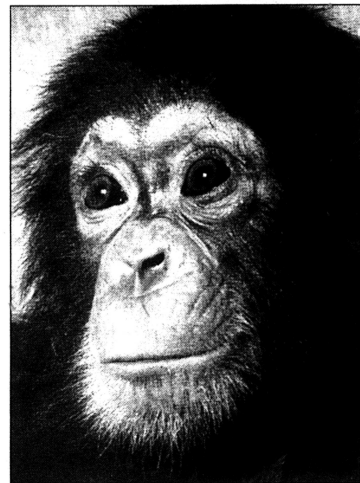
byta jobb. Objektivt har vi ingen fri vilja - subjektivt tror vi att vi har det. Vi kan inte ens föreställa oss att vi är determinerade automater. Rättsväsendet skulle falla i spillror, om vi inte trodde på den fria viljan. Likväl är det bevisat att nervimpulser till handen startar i hjärnan en halv sekund innan vi är medvetna om att vi "vill" röra handen. Werner Heisenbergs osäkerhetsteori från 1927 har aberopats av teologer och andra ignoranter som ett bevis på viljans frihet. Det är nonsens - slumpändelser bland elementarpartiklarna kan rimligtvis inte förklaras en målinriktad viljetrytning. Jersild tycks närma sig filosofen Ted Honderichs position: vi måste devalvera "fri" till "frivillig", vi är fria att handla så länge ingen håller en osäker pistol mot vår tinning. Vi håller oss med en uppfattning om livet och viljan som går att leva med, eftersom vi på grund av hjärnans konstruktion inte kan annat.

Jersild noterar med mild ironi att på 70-talet var politik det uppfordrande honnörssordet - allt var politik. Nu är politik ett skällsord och vi satsar istället med förnyad entusiasm på etik. Etik och moral är väldigt inne. Varje skrå skall ha sin egen etik framtagen av etikkommittéer. Jersild påpekar att etik är grekiska och moral latin samt att båda betyder sed eller sedvana. Etik är en filosofisk princip, moral en handling. Att älska alla människor är etik, att ge bort allt man äger är moral. Det är därför lätt att vara etisk och svårare att vara moralisk.

Etikens motsats är inte ondskan utan kaos, den totala regellösheten. Man kan därför inte sätta likhetstecken, som många gör, mellan etik och godhet. Inte heller går det att sätta likhetstecken mellan moral och godhet. Moral är att praktisera sin etik, hur denna nu ser ut.

Den nazistiska etiken ansåg det vara en plikt att utrota den judiska cancern ur den ariska folkgruppen.

Varför väcker idén att människan är ett djur bland andra sådan anstöt? Jo, vi är besatta av föreställningen om vår utvaldhed och vår omtaliga överlägsenhet ovan de övriga skapelsen. Så länge religionen garanterade oss särstatus som värdjur till odödliga själar



99 procent människa. P C Jersild visar att den unge mannen här intill har nästan samma genuppsättning som du och jag. Anlaget för etniska rensningar tycks däremot mer människospecifikt.

var vi tillfreds. Att vara transportapparater för odödliga gener är mindre glamoröst, det är

...en determinism som rymmer misstankar att arvet förmodligen har större betydelse än man hittills velat erkänna. Människan upplever sig därmed utsatt för en fortgående förminskningsprocess, en betydelse-reduktion, en detronisering som helt enkelt går oss för när, gör oss för-närmade.

Människans beteende har i trekvarts sekel förklarats inom det paradig som kallas SSSM (*Social Science Standard Model*), som rymmer så oförenliga psykologier som freudianism och behaviourism, därför att båda betonar inlärningsdominerande betydelse. Människan uppfattas som *tabula rasa*, ett oskrivet blad på vilket omgivningen, miljön, börjar klottra från födelsen. Det finns till exempel ingen skillnad mellan pojkar och flickor. Män föds visserligen med snopp men för att bli en man måste man inskolas eller snarare indoktrineras i en mansroll. Människan har ingen natur eller, som existentialist-oraklerna brukade säga - människans natur är att inte ha någon natur. Uppfattningen är starkt kontraintuitiv vilket varje förälder, som försökt uppfostra

små flickor och pojkar, vet. SSSM är logiskt absurd och oförenlig med flertalet data om mänskligt beteende. Filosofen Mary Midgley har påpekat:

Att hävda att människan är obegränsat anpassningsbar är inte att utesluta biologin från sin teori. Det är att hävda existensen av vissa remarkabla, biologiska mekanismer som gör denna grad av anpasslighet möjlig. Den som till exempel på allvar vill bevisa att hela skalan av mänskliga, sexuella beteenden har frambringats uteslutande genom kulturell betingning, skulle ha ett fruktansvärt livsverk framför sig, vara minst hälften mest anslått till fysiologiska studier för att bevisa att de fysiologiska orsakerna, som synbarligen är verksamma i verkligheten, på något mystiskt sätt inte är det och därför saknar betydelse.

SSSM är ett intellektuellt konkursbo. Det är svårt att se paradigets moraliska storhet när man vet att det utgör grunden för sovjetstaten, enhetskolan och funktionalismen. Efter ett sekel av misslyckade sociala ingenjörprojekt är det hög tid att återvända till biologin och en realistisk människouppfattning. Jersild är en utmärkt vägvisare.

SVANTE FOLIN

Den engelske författaren Julian Barnes är frankofil. Han har i flera böcker placerat sina brittiska personer i franska miljöer, så också i den senaste novellsamlingen *Över kanalen*. I tio noveller gör han nerslag i britters förhållande till franskt liv och kultur.

Skönlitteratur

Julian Barnes
Över kanalen
Öv: Leif Janzon
Forum, 1997

Uppenbart är att Barnes läst in sig väl på ämnet. I novellen "Melon" skildras tiden före, under och efter franska revolutionen. Läsaren får följa unge Hamilton, en blivande brittisk makthavare första utlandsresa med informator.

Om briter i Frankrike

Engelsk litteratur befinner sig i en svacka. Julian Barnes franska betraktelser är småtrevliga, inte mer, menar Nils Granberg.

Delvis är det en brevnovell, ynglingen skriver pladdrigt vanvordiga brev hem. Därefter möter vi ynglingen, som vuxen man och officer 1789. Han befinner sig i hemlandet och sörjer över att en cricketmatch mellan England och Frankrike ställs in. Pladdrar gör han fortfarande, mest om cricket. En lätt ton av infantilitet har smugit sig in.

Till sist möter vi honom som Sir Hamilton, general i fransk husarrest. Infantiliteten har fulländats eller slagit över i senilitet. Gubben maler på om cricket. Kar-

riären har gått uppåt och förstän-

det neråt. Man kan säga att den här novellen presenterar berättaren Barnes i ett nötskal: väl synliga litterära grepp och tekniker (hövstik, arkaiserande språk, snabba övergångar, objektiv ton), en portion humor och - tyvärr ganska ofta - anemi, bristsjukdomen framför andra i brittisk prosa.

Ty i stället för närhet är det distans, i stället för gestaltning är det karikatyr, i stället för självupplevt stoff är det inläst stoff. Där omständigheterna gör att en

faktarik novell ("Anslutning") om brittiska rallare i 1840-talets Frankrike går spårslöst förbi. Samma öde roner den frant talspråkligt hållna "Brambilla" som porträtterar en fanatisk proffslyklist. Han svissar bara förbi.

Bättre lyckas Barnes när han skippar konstfärdigheten. Novellen "Evärldigen" skildrar en ungdom som vikt sig liv åt att sörja och värda minnet av en bror som dog i första världskriget. Det är en studie i hur sorg slår över i tvångsneuros. Övertygade är även "Eremitaget", novellen om

de brittiska fröknarna som köper en vingård i Medoc och hårdnackat avfärdar alla innovationer inom vinframställningen som hädelser. Utländska stockar? Aldrig! Blanda olika druvsorter? Aldrig! De upprätthåller de äldsta och mest klassiska principerna och vinet smakar därefter.

Såväl fröknarna och den sörjande systemen som proffslyklisten, rallarbossen och generalen har ett gemensamt: de är besatta. Något som tar avstamp i ett intresse eller en händelse växer, antar manisk karaktär och slår ut allt annat. Extremt? Knappast. Flertalet av oss har nog en samlare i bekant-skapetsken. Böcker, frimärken, vin, porسلin, pipor, *you name it*. Det är bara att föreställa sig att det där trevliga samlarinet förstärks en smula. Och så en smula till.

NILS GRANBERG